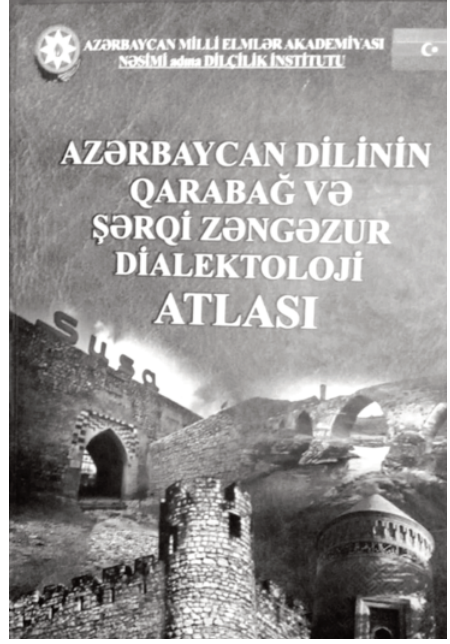

AMEA Nəsimi adına Dilçilik İnstitutunun Dialektologiya şöbəsi yeni bir uğura imza atmışdır. 2015-ci ildə "Azərbaycan dilinin Naxçıvan dialektoloji atlası"nı hazırlayıb elmi ictimaiyyətin ixtiyarına verən şöbə əməkdaşları həmin praktiki-nəzəri ənənəni davam etdirməklə gərgin zehni əməyin yeni bir məhsulunu ortaya qoymuşlar. Bu, "Azərbaycan dilinin Qarabağ və Şərqi Zəngəzur dialektoloji atlası" (Bakı, "Elm və təhsil", 2022) kitabıdır: "Dörd dildə (Azərbaycan, türk, rus, ingilis dillərində) tərtib olunmuş "Azərbaycan dilinin Qarabağ və Şərqi Zəngəzur dialektoloji atlası"nda Qarabağ dialektini və Şərqi Zəngəzur şivələrini əhatə edən minə yaxın yaşayış məntəqəsinin 692-si kodlaşdırılmışdır. "Atlas"da 278 xəritə, hər bir xəritə üçün yazılmış xüsusi şərh, atlasın tərtibində istifadə olunmuş proqram, tədqiq edilmiş yaşayış məntəqələrinin və müsahibəyə cəlb olunmuş informatorların siyahısı, informatorların səsi yazılmış kompakt disk ilə yanaşı, ekspedisiya müddətində informatorlarla söhbət zamanı çəkilmiş, həmçinin Qarabağın və Şərqi Zəngəzurun tarixini, etnoqrafiyasını, təbiət mənzərələrini, erməni vandalizmi və saxtakarlığını, I və II Qarabağ müharibəsini, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin fəaliyyətini və onun rəhbərliyi ilə qazanılmış ta-

mütəxəssisləri daha dərindən anlayıb mənimsəyə və faydalana bilərlər. İnanıram ki, belə dəyərli əyani vəsait dilçilərimizin, dialektoloqlarımızın, eləcə də filologiyamızın diqqət mərkəzində olacaq və belə bir ənənə təqdir olunacaq, yayılacaq, mütəxəssislər zaman-zaman ondan yararlanacaqlar.

Sonda bir məqamı da diqqətə cəkim ki, dövlətimizin daxili və xarici siyasətinə uyğun olaraq Atlasın bu cür adlandırılması da tam məntiqli uyuşdurur:

Dialektologiyamıza dəyərli tədqiqat

rixi Zəfəri əks etdirən şəkillər öz əksini tapmışdır. "Atlas"da izoqlos yaradan dialekt xüsusiyyətləri şərti işarələrlə verilmiş və onların yayılma arealı müəyyənləşdirilmişdir".

Qeyd etdiyim kimi, bu atlas Dialektologiya şöbəsinin əməkdaşları olan görkəmli dialektoloqlarımızın ağır zəhməti bahasına başa gəlmişdir: Müəllif və tərtibçilər: Kifayət İmamquliyeva (Ön söz", "Fonetika", xəritə № 1-69), Məhərrəm Məmmədov ("Morfologiya": "İsim", xəritə № 70-99), Kübra Quliyeva ("Morfologiya": "Sifət", "Say", "Əvəzlik", "Zərf", xəritə № 100-141), Qüdsiyyə Qəmbərova ("Morfologiya": "Feil", "Köməkçi nitq hissələri", xəritə № 142-191), Səkinə Şərifova ("Sintaksis", xəritə № 192-210), Güntəkin Binnətova ("Leksika", xəritə № 211-278).

Göründüyü kimi, dialektoloqlarımızın hər biri öz üzərinə dilçiliyimizin ayrı-ayrı qrammatik sahələri üzrə (fonetika, morfologiya, leksika, sintaksis) müvafiq bölmələrdə tədqiqatlar aparmağı qarşılarına məqsəd qoymuş və son nəticədə vahid bir komanda kimi hərəkət edərək fundamental, ensiklopedik ölçüyə malik bir kitabı - Dialektoloji atlası Azərbaycan dilçiliyinə töhfə etmişlər.

Onu da qeyd edim ki, kitabın 4 dildə - Azərbaycan, türk, rus və ingilis dillərində təqdim edilməsi, həmçinin fundamentallığı baxımından da dünya dilçilik elminə də bir layiqli nümunədir. İstər məzmunu baxımından, istərsə də bədii-texniki tərtibatı etibarilə örnək götürüləsi mükəmməl bir elmi nəşrdir.

Dialektoloji atlasın üstünlükləri barədə çox söz demək olar. Ancaq mənə elə gəlir ki, min deməkdənsə bir görmək daha yaxşıdır. Bu mənada dilçi mütəxəssislər, o cümlədən dialektologiya ilə maraqlananlar bu kitabın özü ilə yaxından tanış olsalar, daha faydalı olar. Bir də ki, axı, zər qədrini zərgər bilər. Dilçilik elmi istiqamətində araya-ərsəyə gəlmiş bu cür sanballı əsəri məhz bu sahənin

Azərbaycan Respublikası Prezidenti İlham Əliyevin 7 iyul 2021-ci il tarixli "Azərbaycan Respublikasında iqtisadi rayonların yeni bölgüsü haqqında" fərmanına əsasən 14 iqtisadi rayon yaradılmışdır. Bu rayonlardan ikisi: Qarabağ iqtisadi rayonu (Xankəndi şəhəri, Ağcabədi, Ağdam, Bərdə, Füzuli, Xocalı, Xocavənd, Şuşa və Tərtər rayonları) və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonu (Cəbrayıl, Kəlbəcər, Qubadlı, Laçın və Zəngilan rayonları) layihədə dialektoloji baxımdan tədqiqi nəzərdə tutulmuş regionu özündə ehtiva edir. Odur ki, toplanmış dialektoloji material əsasında tərtib edilmiş atlasın "Azərbaycan dilinin Qarabağ və Şərqi Zəngəzur dialektoloji atlası" adlanması müəyyənləşdirilmişdir (AMEA Nəsimi adına Dilçilik İnstitutunun Elmi Şurasının 31 yanvar 2022-ci il tarixli iclasının 2Nəli protokolu).

"Atlas"ın tərtibi üçün regionun minə yaxın yaşayış məntəqəsi tədqiq edilmiş, xəritələrin tərtibi məqsədilə izoqlos verə biləcək 692 yaşayış məntəqəsi kodlaşdırılmışdır.: Kəlbəcər rayonu üzrə 1-74, Laçın rayonu üzrə 75-150, Qubadlı rayonu üzrə 151-211, Zəngilan rayonu üzrə 212-266, Tərtər rayonu üzrə 267-329, Ağdam rayonu üzrə 330-398, Xocalı rayonu üzrə 399-413, Xankəndi şəhəri üzrə 414-415, Şuşa rayonu üzrə 416-454, Xocavənd rayonu üzrə 455-467, Cəbrayıl rayonu üzrə 468-529, Bərdə rayonu üzrə 530-596, Ağcabədi rayonu üzrə 597-636, Füzuli rayonu üzrə 637-692.

Kitabın redaksiya heyətini görkəmli alimlərimiz - akademiklər İsa Həbibbəyli, Kamal Abdulla, Teymur Kərimli, Möhsün Nağısoylu, Nizami Cəfərov, professorlar Nadir Məmmədli, Qəzənfər Kazımov, Kərim Şükürov təşkil edirlər.

Dövlətimizin və xalqımızın mənafeyi naminə araya-ərsəyə gələn nəhəng və iri miqyaslı elmi uğura imza atan alimlərimiz daim var olsun!

Şakir ALBALIYEV